Verrijckt
Archeologie & advies

Rapport Nr. 0623

Archeologienota

Hasselt – Park Rijsdaal
Programma van Maatregelen

Inhoud

1 Administratieve gegevens 1
2 Gemotiveerd advies 2
2.1 Aanleiding vooronderzoek 2
2.2 Resultaten vooronderzoek 6
2.3 Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk 8

1 Administratieve gegevens

Projectcode J. Verrijckt		2021-214
Projectcode Onroerend Erfgoed	Bureauonderzoek	2021D69
Locatie	Provincie	Limburg
	Gemeente	Hasselt
	Straat	Herkkantstraat 177
Kadastrale gegevens	Gemeente	Hasselt
	Afdeling	16
	Sectie	B
	Percelen	304B (partim), 325G, 319B, 327D, 327C, 326B
Coördinaten	Noordwest	X: 209.579 Y: 180.740
	Noordoost	X: 209.764 Y: 180.813
	Zuidoost	X: 209.743 Y: 180.621
	Zuidwest	X: 209.572 Y: 180.656
Oppervlakte plangebied		ca. 76.621 m^2
Oppervlakte onderzoeksgebied		ca. 28.791 m^2
Oppervlakte bodemingreep		ca. 10.000 m^2 (zone aanvraag) waarvan 4.542 m^2 voor de (her)aanleg
Erkend Archeoloog		2015/00053 Jeroen Verrijckt

2 Gemotiveerd advies

2.1 Aanleiding vooronderzoek

De opdrachtgever plant op de terreinen aan de Herkkantstraat 177 te Hasselt een heraanleg van de verharding rondom het kasteel.

De aanvraag betreft de heraanleg van de verharding van de omgeving van het onroerend goed en een bosontheffing, aanwezige bestaande verharding , opvang van het hemelwater op het eigen terrein en de aanwezige bestaande bomen. Zij wensen de aanwezige opritten, parking, terrassen en paden volledig heraan te leggen met nieuwe materialen en de intekening hiervan aan te passen. Voor de heraanleg zal gebruik gemaakt worden van 2 types "verharding", waarbij deze "verharding" telkens een waterdoorlatende eigenschap of afwatering op het terrein zal hebben:

- Aanleg met kasseien dewelke op en waartussen split wordt gelegd teneinde waterdoorlatend te zijn

- Aanleg met klinkers waarbij het hemelwater op het eigen terrein zal worden afgewaterd

Er wordt aldus geen aansluiting op de riolering gemaakt.

Detailbeschrijving van ieder element aangeduid met de letters A tot en met N op het "Grondplan nieuwe toestand" (zie: Figuur 1):

A: Heraanleg met klinkers van een **binnenkoer**, oorspronkelijk met grind aangelegd. Onder de koer is een kelder gebouwd waardoor waterinfiltratie niet mogelijk is. Daarom wordt gekozen om de afwatering van het hemelwater naar het zuiden te laten gebeuren. Dit zal als bijkomend voordeel hebben dat de bodem van de staanplaats van de bomen, waarnaar de afwatering gebeurt, een extra bewatering op natuurlijke wijze krijgt, waar de bomen nu vlak aan de woning en kelder gelegen zijn en de bodem daardoor wat droger dan de overige omgeving is. Thans bestaat de verharde zone er uit een oppervlakte van 197m^2. Dit zal uitgebreid worden tot 275 m^2. Hier wordt uitgebreid op reeds verharde bodem (E).

B: **Aanleg van een terras met looppaden** aan de westzijde van de meest westelijk gelegen gebouwen met toegang tot het stortgat voor de biomassa. Gezien deze aanleg vlak tegen het gebouw is gelegen, wordt er hier gekozen voor een aanleg met klinkers waarbij het hemelwater naar het westen wordt afgewaterd en daar in de bodem zal infiltreren. Er wordt ook een terras met een oppervlakte van 127 m^2 aangelegd.

C: **Uitbreiding en heraanleg van het bestaande terras aan de noordzijde van de gebouwen**. De bestaande verharding zal worden vervangen door een aanleg met klinkers met afwatering van het hemelwater naar het noorden waar deze in de bodem zal infiltreren. Thans is 14m^2 verhard en de rest van de zone is bebost. De nieuwe verharding zal 20m^2 omvatten.

D: Voor de verplicht aan te leggen **bezoekersparking** voor publiek **en de bestaande verbindingslaan tussen de parking en de openbare weg** zal er gebruik gemaakt worden van een aanleg met kasseien in split, waardoor het hemelwater tussen de kasseien in de bodem kan infiltreren. De nieuwe verharding zal 2334 m^2 omvatten. Thans is een deel reeds verhard.

E: Er zal een **plein met centrale groenaanleg** worden aangelegd ter vervanging van de bestaande niet-waterdoorlatende verharding tegen de meest oostelijk gelegen gebouwen, het bestaande grind en de bestaande groenaanleg. Het plein zal een oppervlakte hebben van ca. 500 m^2.

Voor deze heraanleg zal er gebruik gemaakt worden van een aanleg met kasseien in split, waardoor het hemelwater tussen de kasseien in de bodem kan infiltreren.

F: De **bestaande laan in het zuidwesten**, aangelegd met grind, zal worden heraangelegd met een aanleg met kasseien in split, waardoor het hemelwater tussen de kasseien in de bodem kan infiltreren. Bijkomend wordt een vertakking gecreëerd die toegang geeft tot de ondergrondse garage en kelder. Deze heraanleg zal een oppervlakte hebben van ca. 300 m^2.

G: De **bestaande laan in het noordoosten**, aangelegd met grind, zal worden heraangelegd met een aanleg met kasseien in split, waardoor het hemelwater tussen de kasseien in de bodem kan infiltreren. Deze heraanleg heeft een oppervlakte van ca. 160 m^2.

H: De bestaande niet-waterdoorlatende **verharding van het terras** en het rode grind aan de zuid- en westzijde van het meest zuid gelegen gebouw, worden heraangelegd met een aanleg met kasseien in split, waardoor het hemelwater tussen de kasseien in de bodem kan infiltreren. De verharding omvat ca. 100 m^2.

I: Teneinde voldoende waterinfiltratiemogelijkheden te voorzien voor het domein worden de **bestaande vijver en moeras vergroot en aangepast**. (zie I en J) Er zal een dieper punt in het bijkomend moerasgedeelte worden gecreëerd om de uitbreiding in omtrek te beperken maar het volume wat te vergroten. De diepte is momenteel nog niet precies bekend. De oppervlakte wordt met ca. 420 m^2 vergroot (van ca. 1466 m^2 tot 1886 m^2).

J: Het **bestaande moeras zal worden vergroot**. (Uitbreiding van ondiep water)

K: De bestaande **waterverbinding** tussen de zuidelijke vijver en op het domein gelegen gracht, zal worden **heraangelegd** teneinde deze verbinding terug proper te maken. Deze is nu dichtgeslibt.

L: De aanleg aan de zuidoost zijde wordt ingekrompen doordat de **verbindingslaan** "L" tussen "E" en "D" wordt **verwijderd** en er plaats wordt gemaakt voor groenaanleg. De laan "G" zal dienen als toegang tot "E". De te verwijderen verharding omvat ca. 50 m^2.

M: Heraanleg van de bestaande verharding en kruising van paden. Westelijk wordt het pad doorgetrokken om aansluiting te maken met het bestaande doodlopende pad komende van het bestaande terras op de tekening getoond onder "C". Hierdoor wordt een toegang van de kruising tot het terras "C" gecreëerd. De bestaande aansluitingen van de kruising met "M" en "G" blijven behouden. De aansluiting met "N" zal niet langer bestaan, gezien "N" verwijderd wordt (zie lager). De bestaande niet-waterdoorlatende verharding wordt verwijderd en vervangen door het heraangelegde pad en groenaanplanting waardoor een pad tussen de grote boom en de groenaanplanting wordt gecreëerd in plaats van een plein om zo toegang te geven tot "E". De bestaande verharding wordt vervangen door kasseien in split, waardoor het hemelwater tussen de kasseien in de bodem kan infiltreren. De bijkomende verharding omvat ca. 136m^2.

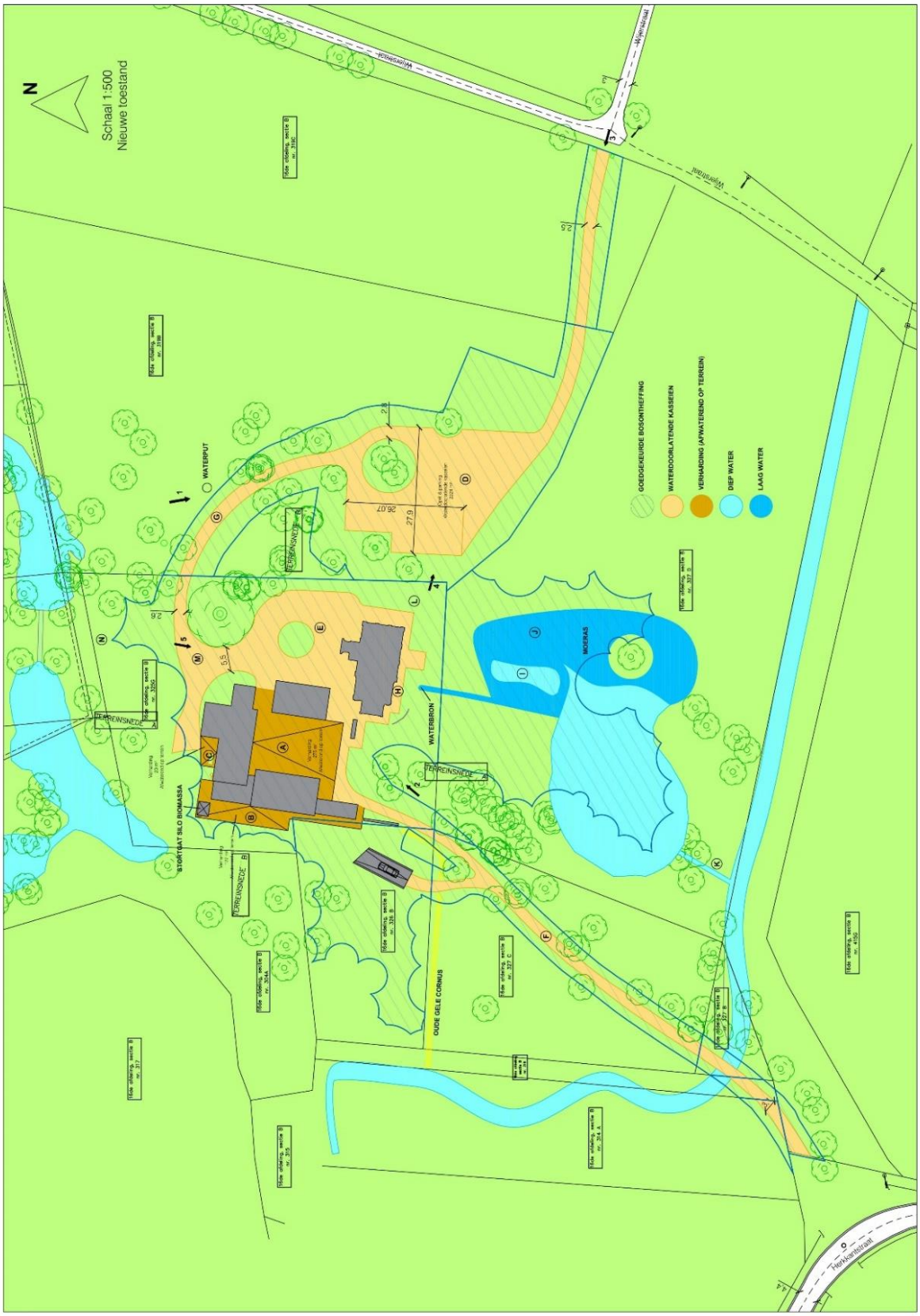
N: Verwijdering van het bestaande grind van de "dreef" dewelke een stuk naar het noorden loopt. Hier zal enkel de natuurlijke bodem overblijven. De "dreef" is namelijk in ongebruik en er kan makkelijk over de natuurlijke bodem gewandeld worden zonder dat een aanleg nodig is. Deze zone omvat ca. 120 m^2.

De aanpassing van de verschillende zones verharding (verwijdering, heraanleg of nieuwe aanleg) omvat op basis van bovenstaande oppervlaktes een totaal van ca. 4.542 m^2. De bosontheffing is een administratieve aanpassing waarbij het bos ondertussen als bouwzone is geclassificeerd. Er worden geen bomen of planten verwijderd. De bosontheffing omhelst enkel een administratief luik

waarbij het juridische statuut van deze zone wijzigt. In de praktijk worden er geen bomen gerooid. Hierdoor zijn er in deze zone eveneens geen bodemingrepen gepland.

Buiten de vijver, waarvan de diepte nog niet bekend is kan men bij de werken op verhardingen doorgaans rekenen op een dikte van 40 tot 50 cm. De nieuwe werken zullen niet dieper gaan dan 40 cm -mv.

Voor het overige worden er geen aanpassingen gedaan aan het niveau van het terrein.

Figuur 1: Toekomstige inplanting[1]

[1] Plannen aangereikt door de opdrachtgever.

2.2 Resultaten vooronderzoek

De opdrachtgever plant op de terreinen aan de Herkkantstraat 177 te Hasselt een heraanleg van de verharding rondom het kasteel.

De aanpassing van de verschillende zones verharding (verwijdering, heraanleg of nieuwe aanleg) omvat een totaal van ca. 4.542 m². Buiten de vijver, waarvan de diepte nog niet bekend is kan men bij de werken op verhardingen rekenen op een dikte van tot 40 cm. Voor het overige worden er geen aanpassingen gedaan aan het niveau van het terrein. De bosontheffing omhelst enkel een administratief luik waarbij het juridische statuut van deze zone wijzigt. In de praktijk worden er geen bomen gerooid. Hierdoor zijn er in deze zone eveneens geen bodemingrepen gepland.

Het projectgebied bevindt zich volgens het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM) op een hoogte van 28,5 + TAW. Het terrein is egaal met enkel een dieper punt ter hoogte van de vijver. In ruimer opzicht ligt het plangebied op een bescheiden rug in het landschap tussen de Demervallei in het noorden en de vallei van de Herk (25 m +TAW) op 300m ten het zuiden. De Rijsbeek vormt de noordrand van het domein en een zijbeek ontspringt binnen het plangebied.

Het plangebied is landschappelijk gezien gelegen in Vochtig Haspengouw. Het gebied stijgt langzaam vanaf de alluviale vlakte van de Demer. De zone heeft een glooiend landschap (tot 40 m hoog) en de waterlopen eroderen in de zachte hellingen. Dit resulteert in een microreliëf. Het gebied wordt gedraineerd door de Gete, de Herk en de Velp die in een brede moerassige alluviale vlakte gevormd hebben met veel beken en afwateringskanalen.

De aanwezigheid van een microreliëf ter hoogte van het plangebied gelegen op een bescheiden rug en nabij de lager gelegen vallei van de Herk kan omschreven worden als een gradiëntzone.

De meeste kampementen van jager-verzamelaars kunnen verwacht worden in de zogenaamde gradiëntzone, die zich uitstrekt vanaf de gradiënt (de grens tussen 'lage/natte' en 'hoge/droge' bodems) tot ca. 200 à 250 m in het droge deel. Een verklaring voor deze relatie moet worden gezocht in de volgende factoren:

- Landschappelijke gradiënten worden gekenmerkt door het op korte afstand van elkaar voorkomen van een grote verscheidenheid aan vegetatie-typen. Dit brengt voor jager-verzamelaars met zich mee dat op dergelijke locaties een grote verscheidenheid aan voedselbronnen op korte afstand voorhanden is in de vorm van planten en dieren.

- Rivier- en beekdalen vormden markante en goed herkenbare elementen in het door bossen gedomineerde landschap. Met name in het Laat-Paleolithicum en Mesolithicum vormden de dalen de belangrijkste transportroutes.

- Langs eroderende oevers van rivieren en beken kunnen vuursteenhoudende terrasafzettingen aan het daglicht treden. In een begroeid zandlandschap kan een dergelijke ontsluiting een belangrijke bron van vuursteen zijn.

- Water geldt als constante en betrouwbare voedselbron door de aanwezigheid van vis.

Deze landschappelijke kenmerken en archeologisch potentieel reflecteert zich ook in de reeds gekende vondsten uit de regio die wijzen op menselijke aanwezigheid in de steentijd en ijzertijd. Deze oudste vondsten werden aangetroffen tijdens veldkarteringen, waardoor de context van de sites niet gekend is. Qua topografie zijn die vaak gelegen in de vallei van de Herk, een aantal vindplaatsen werden ook op de hogere delen van het landschap aangetroffen. Hierdoor kan gerust gesteld

worden dat er ook voor de zone van het plangebied een potentieel aanwezig is op het aantreffen van archeologische resten uit het paleo- en mesolithicum.

Sinds de introductie van de landbouw, vanaf het neolithicum, zijn hoger gelegen sites nabij waterlopen ook erg interessant. De site met de ijzertijdnederzetting die door de KUL is onderzocht in 1982, is gelegen in de alluviale vlakte van de Herk. De site bevindt zich op een landtong tussen de Herk en een oude geul die is opgevuld met alluvium. Mogelijk kon het hier gaan om een perifeer deel van een site die zuidelijker, buiten de vallei, gelegen was. Het park Rijsdaal vertoont ook een landschappelijke ligging en bodemkundige kenmerken die aantrekkelijk konden zijn voor nederzettingen vanaf het neolithicum tot en met de Romeinse periode, al zijn er daarvan in de directe omgeving geen resten bekend. Dit geldt ook voor de vroege middeleeuwen.

Vanaf de volle en late middeleeuwen komen de verschillende bewoningskernen in de omgeving op de voorgrond. Uit de omgeving zijn verschillende hoeves bekend. Het valt niet uit te sluiten dat er ook binnen het plangebied ooit een hoeve stond die niet meer op de oudste cartografische bronnen vermeld is.

Sinds het midden van de 18de eeuw is bekend dat het terrein niet bebouwd was, wat wel veranderde in de loop van de 19de eeuw. Zowel in het zuidwesten als het oosten waren op verschillende kaarten gebouwen aanwezig en vanaf de tweede helft van de 19de eeuw was ook het kasteel met bijhorend park in ontwikkeling.

Er kan dus gesteld worden dat er een kans bestaat op het aantreffen van archeologische resten en sporen vanaf de steentijd tot en met de 19de eeuw.

Op basis van deze archeologische verwachting kan er een potentieel op kennisvermeerdering geformuleerd worden.

Op het terrein wordt de verharde zone heraangelegd. Een groot deel van de werken zal plaatsvinden op de zone die reeds is ontwikkeld en verhard. De werken zullen daar -met uitzondering van de vijver na- ook niet dieper gaan. Verder is op basis van de bodemkaart ook bekend dat de zone waar de werken zal doorgaan gekarteerd is als vergraven bodem.

De kans dat de werken dan ook grote onverstoorde delen van de bodem zullen aansnijden is eerder klein waardoor de potentiële kenniswinst sterk verminderd zal worden. Hierbij dient men ook rekening te houden met de intensieve begroeiing doorheen de tijd, wat verdere verstoring van de bodem betekent.

Op basis hiervan dient het archeologisch potentieel sterk naar beneden toe aangepast te worden. Het is daarom niet zinvol om verder archeologisch onderzoek te adviseren.

Het plangebied kan vrijgegeven worden en er dient bijgevolg geen verder onderzoek uitgevoerd te worden.

2.3 Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Mochten er tijdens de werken alsnog potentiële archeologische waarden aangetroffen worden dan dienen deze gemeld te worden bij het agentschap Onroerend Erfgoed. De melding van archeologische toevalsvondsten is wettelijk verplicht volgens artikel 5.1.4 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013.

De melding kan gebeuren via dit online formulier.

Verdere informatie kunt u hier vinden.